

การพัฒนาทักษะการทำงานระดับภูมิภาค
การสร้างศักยภาพด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในเอเชีย-แปซิฟิก:
โครงการอบรมนักรบมซึ่งทำงานด้านสิ่งแวดล้อม
19-23 มิถุนายน 2560
เชียงใหม่ ประเทศไทย

ทางเลือกในการคลี่คลายข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมการแสดงผลงาน: การไกล่เกลี่ย

Session 7 วันอังคารที่ 20 มิถุนายน 2560

และ Session 12 วันพุธที่ 21 มิถุนายน 2560

เกริ่นนำ

การแสดงผลงานช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกการทำงานที่เป็นตัวแทนด้านกฎหมายให้กับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในปัญหาเดียวกัน การแสดงผลงานอาจได้รับการออกแบบ เพื่อแสวงหาแนวทางคลี่คลายข้อพิพาทในกระบวนการอย่างเป็นทางการ เช่น ในกระบวนการของศาลและคณะอนุญาโตตุลาการรวมทั้งในสถานการณ์ที่มีการนำกลไกลี่คลายข้อพิพาททางเลือกมาใช้

เราอาจฝึกการแสดงผลงานผ่านสถานการณ์ที่จำลองขึ้น โดยมีตัวละครซึ่งมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อาจเป็นกรณีที่เคยเกิดขึ้นจริงก็ได้ นอกจากนั้น ยังอาจเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นปนกับเรื่องจริง อาจารย์ผู้สอนสามารถเลือกสถานการณ์หลาย ๆ แบบ ขึ้นอยู่กับว่ามีเป้าหมายอย่างไร และสถานการณ์แบบไหนเหมาะสมกับบริบทที่เป็นอยู่

สถานการณ์ในแบบฝึกหัดนี้เป็นสถานการณ์ที่จำลองขึ้น แม้จะมีพื้นฐานจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงก็ตาม ที่ผ่านมามีการออกแบบกิจกรรมการแสดงผลงานเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้พิจารณาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงจากหลายมุมมอง ทำให้สามารถนำกฎหมายมาประยุกต์ใช้จากมุมมองตามบทบาทที่เล่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งถือเป็นกิจกรรมหนึ่งในการพยายามคลี่คลายข้อพิพาทโดยใช้ทางเลือก

เราจะแบ่งกิจกรรมการแสดงผลงานออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการอธิบายถึงสภาพการณ์ของบทบาทสมมติ รวมทั้งกติกาในการทำกิจกรรมครั้งนี้

การพัฒนาทักษะการทำงานระดับภูมิภาค
การสร้างศักยภาพด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในเอเชีย-แปซิฟิก:
โครงการอบรมนักรบรณซึ่งทำงานด้านสิ่งแวดล้อม
19-23 มิถุนายน 2560
เชียงใหม่ ประเทศไทย

โดยในส่วนี้จะอยู่ในการอบรมรายการที่ 7 ของวันที่ 2 หรือวันอังคารที่ 20 มิถุนายน ระหว่างเวลา 14.30-15.15 น. โดยในรายการนี้ ผู้เข้าร่วมจะแบ่งออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเป็นตัวแทนแสดงบทบาทของคู่กรณีที่เกี่ยวข้องในการแสดงบทบาทสมมติ ผู้อบรมจะให้เวลาพวกเขาอ่านและอภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น และจะมีการถามผู้เข้าร่วมเพื่อให้เตรียมตัวสำหรับการเจรจาจุดยืนและทางเลือกของตน

ส่วนที่สองจะเป็นกิจกรรมการใกล้เคียงตามบทบาทสมมติ โดยจะอยู่ในช่วงรายการที่ 12 ของวันที่ 3 หรือวันพุธที่ 21 มิถุนายน ระหว่างเวลา 15.30-16.30 น.

ภายหลังการแสดงบทบาทสมมติ จะมีโอกาสให้ผู้เข้าร่วมทบทวนและสะท้อนความเห็นกลับเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ และจะมีการอภิปรายว่าผู้เข้าร่วมจะสามารถนำการแสดงบทบาทสมมติไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรกฎหมายสิ่งแวดล้อมได้หรือไม่ และอย่างไร

กติกา

1. แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็น กลุ่ม 6
2. แต่ละกลุ่มเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่รายงานข้อมูล โดยจะเป็นคนที่จดบันทึกแทนกลุ่ม และจะต้องเตรียมสรุปประเด็นเพื่อเขียนบนกระดานหรือพิมพ์ใส่ในคอมพิวเตอร์
3. แต่ละกลุ่มควรเลือกตัวแทนสองคน เพื่อให้เป็นผู้นำกระบวนการพูดคุยและเป็นตัวแทนของพวกเขาในการใกล้เคียง
4. ผู้เข้าร่วมแต่ละคนควรมีบทบาทในการอภิปรายและการเจรจา
5. นักรบรณจะคอยดูแลและชี้แจงหากมีข้อสงสัย หรืออาจให้ความเห็นเพิ่มเติมในระหว่างที่ผู้เข้าร่วมเตรียมตัวเพื่อหาเหตุผลในการโต้แย้ง
6. จะมีการแต่งตั้งผู้ใกล้เคียงสองคนทำหน้าที่เป็นผู้นำในกระบวนการใกล้เคียง

กรณีศึกษา

เกาะเสม็ดเป็นเกาะของนักท่องเที่ยว ตั้งอยู่นอกชายฝั่งจังหวัดระยอง ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 200 กม. เกาะแห่งนี้ับเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญสุดแห่งหนึ่งสำหรับผู้ที่เดินทางมาเยือนประเทศไทย ประชาชนที่อยู่บนเกาะมีรายได้หลักจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการทำประมงในน่านน้ำรอบเกาะ

ในวันที่ 27 มีนาคม 2560 ได้เกิดเหตุกับบริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) (PTTGC) ซึ่งเป็นบริษัทขนาดใหญ่ภายใต้รัฐวิสาหกิจของไทย คือการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) โดยท่อส่งน้ำมันของบริษัทได้แตกออกทำให้เกิดการแพร่กระจายของน้ำมันระหว่างการขนถ่ายน้ำมันดิบจากแหล่งเก็บกักใต้ทะเลขึ้นไปที่เรือ การรั่วไหลของน้ำมันในอ่าวไทยกินวงกว้างประมาณ 35 กม. เมื่อนับจากอ่าวพร้าวของเกาะเสม็ด แม้ว่าทาง PTTGC จะดำเนินมาตรการเพื่อปิดท่อส่งน้ำมันในเวลาไม่กี่ชั่วโมงหลังเกิดเหตุการณ์ท่อแตก แต่ก็ยังมีการรั่วไหลของน้ำมันจำนวนมากออกไปในช่วงเวลาดังกล่าว

PTTGC และทางเจ้าหน้าที่กองทัพเรือได้ดำเนินมาตรการภายใน 24 ชั่วโมงหลังเกิดเหตุน้ำมันรั่ว เพื่อบรรเทาผลกระทบ หลังได้รับอนุญาตจากกรมควบคุมมลพิษ (คพ.) หน่วยงานเหล่านี้ได้โปรยสารเคมีขจัดคราบน้ำมันลงไป เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่กระจายออกไปกว้างกว่านั้น นอกจากนี้ ยังมีการติดตั้งทุ่นกักน้ำมันไม่ให้คราบน้ำมันเล็ดรอดออกไปนอกบริเวณ อย่างไรก็ตาม ผลจากสภาพอากาศที่เลวร้าย ทุ่นล้อมเหล่านั้นไม่สามารถทำหน้าที่ได้ดีนัก และยังคงมีการแพร่กระจายของคราบน้ำมันออกไปจากบริเวณที่ถูกล้อมไว้

ตอนกลางคืนวันที่ 28 มีนาคม 2560 คราบน้ำมันแพร่กระจายไปจนถึงอ่าวพร้าว ทำให้เกิดคราบน้ำมันที่ถูกพัดเข้าไปยังชายหาด พร้อมกับปลาที่ตายจำนวนมาก ส่งผลให้ทางคพ.ตัดสินใจสั่งปิดอ่าวพร้าวและอ่าวบริเวณใกล้เคียง เนื่องจากความกังวลต่อความเป็นพิษในน้ำและผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ เป็นเหตุให้ต้องมีการปิดแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในบริเวณอ่าวแห่งนั้น และการอพยพนักท่องเที่ยวที่อยู่ในบริเวณนี้ออกไปทั้งหมด

ในระหว่างการปฏิบัติงานของคพ. ทั้ง PTTGC และบริษัทแม่คือปตท.ปฏิเสธที่จะตอบคำถามสื่อมวลชนและชุมชน เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และยังได้บอกปิดว่าการรั่วไหลครั้งนี้ไม่ส่งผลกระทบมากนัก สัปดาห์หลังการรั่วไหลของน้ำมัน PTTGC ได้ออกแถลงการณ์ระบุว่าชายหาดยังคงสะอาดและปลอดภัยที่จะไปท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม คพ.ยืนยันถึงความเสี่ยงต่อสาธารณสุข และอ้างเป็นเหตุให้ยังคงมีคำสั่งปิดพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นเวลาสี่สัปดาห์ หลังการรั่วไหลไปถึงอ่าวพร้าวเป็นครั้งแรก กรมประมงก็พิจารณาที่จะออกคำสั่งห้ามทำการประมงทุกประเภทในบริเวณอ่าวดังกล่าว และในบริเวณใกล้เคียงสำหรับช่วงเวลาดังกล่าว

หลังมีการยกเลิกคำสั่งช่วงปลายเดือนเมษายน หน่วยงานราชการเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องประกาศเตือนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ให้ใช้ความระมัดระวังหากต้องไปว่ายน้ำในบริเวณอ่าว และให้ระมัดระวังหากต้องบริโภคอาหารทะเล ชาวบ้านในพื้นที่และนักท่องเที่ยวบางส่วนได้ร้องเรียนว่าเกิดอาการท้องเสีย หลังจากการว่ายน้ำในบริเวณอ่าวแต่ละครั้ง หรือหลังจากการบริโภคอาหารทะเลซึ่งจับได้ในพื้นที่ใกล้เคียง

เหตุการณ์นี้ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่อ่าวพร้าวและชายหาดจังหวัดระยองลดลงอย่างมาก ส่งผลกระทบด้านการเงินอย่างรุนแรงต่อผู้ให้บริการท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวประมงในพื้นที่ก็ต้องประสบกับปัญหาการขาดทุนอย่างมาก เนื่องจากมีการสั่งห้ามทำประมงเป็นเวลาสี่สัปดาห์ และการลดลงอย่างต่อเนื่องของการบริโภคอาหารทะเลที่จับได้ในพื้นที่ตั้งแต่เหตุมลพิษได้เกิดขึ้น

ยังคงมีการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมากมายเกี่ยวกับขอบเขตของการรั่วไหลของน้ำมัน สื่อมวลชนในท้องถิ่นรายงานว่า มีการรั่วไหลของน้ำมันดิบประมาณ 50,000 ลิตรหรือ (310 บาร์เรล) ลงไปยังน่านน้ำของชายฝั่งที่ใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่ามีผู้เสนอว่าการรั่วไหลครั้งนี้อาจมากกว่าที่รายงานโดยสื่อมวลชน รายงานฉบับหนึ่งจัดทำโดยนักวิทยาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ด้วยความสนับสนุนทุนจากนักวิทยาศาสตร์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) คาดการณ์ว่าปริมาณน้ำมันที่รั่วไหลครั้งนี้อาจมากถึง 108,000 ลิตร (680 บาร์เรล) เป็นอย่างต่ำ หรือ 190,000 ลิตร (1,200 บาร์เรล) เป็นอย่างสูง ความยุ่งยากในการประเมินปริมาณการรั่วไหลของน้ำมันเกิดขึ้นเนื่องจากทาง PTTGC และปตท.ปฏิเสธที่จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้ เพื่อหยุดการรั่วไหลของน้ำมันจากท่อส่งน้ำมันที่แตก รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับอัตราการไหลของน้ำมันที่ส่งผ่านท่อ ทั้งยังยืนยันว่ามี การรั่วไหลของน้ำมันในปริมาณเล็กน้อยเท่านั้น

ได้เกิดความกังวลมากขึ้นต่อผลกระทบด้านสุขภาพของชาวบ้านและนักท่องเที่ยว เนื่องจากการรั่วไหลของน้ำมันครั้งนี้ เนื่องจากมีคำอธิบายอย่างอื่นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้น เกาะเสม็ดตั้งอยู่ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมายาวนานตั้งแต่เปิดดำเนินงานในปี 2533 โดยมีประชาชนประมาณ 25,000 คนอาศัยอยู่ในบริเวณเทศบาลมาบตาพุด ในปี 2558 ประชาชนเกิดความตื่นตัวเกี่ยวกับปัญหามลพิษ เมื่อนักเรียนและครูประมาณ 1,000 คนในโรงเรียนในพื้นที่ได้เกิดอาการป่วย เนื่องจากการสูดดมสารพิษเข้าไป และต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล จากการทดสอบโดยหน่วยงานอิสระเมื่อปี 2559 พบว่ามีสารเคมีที่เป็นพิษในอากาศที่ถูกปล่อยออกมาจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มากเกินกว่าค่ามาตรฐานความปลอดภัยของประเทศพัฒนาแล้วถึง 60-3,000 เท่า ทั้งยังมีข้อกังวลว่า มีการปล่อยน้ำเสียจากอุตสาหกรรมของนิคมฯ ผ่านทางท่อ ให้ไหลลงไปยังทะเลที่บริเวณอ่าวพร้าว โดยมีบริษัท 15 แห่งซึ่งตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมดังกล่าว รวมทั้งบริษัท PTTGC ซึ่งเปิดดำเนินงานโรงกลั่นน้ำมันอยู่ที่นั่น มีรายงานว่าที่ผ่านมาแทบไม่มีการบังคับใช้มาตรการควบคุมมลพิษทางอากาศหรือทางน้ำในพื้นที่ดังกล่าวเลย

อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้ความเห็นในทางตรงข้ามว่า อาการเจ็บป่วยตามรายงานข่าวที่อ้างว่าเกี่ยวข้องกับ การรั่วไหลของน้ำมัน เป็นความเห็นขององค์กรพัฒนาเอกชนอย่างกรีนพีซ ประเทศไทย ซึ่งมีการแสดงข้อกังวลว่า การใช้สารเคมีจัดการน้ำมันในปริมาณมากในช่วงที่เกิดการรั่วไหลของน้ำมัน เป็นเหตุให้น้ำมันดิบเหล่านี้จมลงสู่ใต้ทะเล ทำให้ไม่สามารถศึกษาได้ชัดเจนเกี่ยวกับผลกระทบทั้งหมดเนื่องจากการรั่วไหลของน้ำมันที่มีต่อการทำประมงในพื้นที่และชีวิตสัตว์น้ำ ทั้งยังมีรายงานในสื่อมวลชนท้องถิ่นว่า จากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ได้พบสาร Corexit ซึ่งเป็นสารเคมีจัดการน้ำมันที่ใช้ในเหตุการณ์นี้ โดยทำให้ความเป็นพิษของน้ำมันเพิ่มขึ้นถึง 52 เท่า และสารดังกล่าวจะดำรงอยู่ในห่วงโซ่อาหารทางนิเวศเป็นเวลาหลายปี และอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพในวงกว้างและเป็นเวลานาน รวมทั้งปัญหาการเกิดมะเร็ง ปัญหาโรคตับและสมอง อธิปไตยกรมประมง

ยังให้ความเห็นว่า จากการทดสอบตัวอย่างอาหารทะเลในห้องทดลองเมื่อเร็ว ๆ นี้พบการปนเปื้อนของสารปรอทในสัตว์น้ำที่มาจากตลาดของเกาะเสม็ด น้ำมันดิบจากแหล่งน้ำมันบางแห่งประกอบด้วยสารปรอทจำนวนมาก ทั้งนี้จากการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ที่ผ่านมา

ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว ชาวประมง และชาวบ้านในเกาะเสม็ด ได้ร้องเรียนกับ PTTGC และหน่วยงานของรัฐบาลและหน่วยงานในท้องถิ่นหลายแห่ง รวมทั้งคพ. และองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด เกี่ยวกับผลกระทบด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเป็นเพราะการรั่วไหลของน้ำมัน ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและชาวประมง ยังเรียกร้องค่าชดเชยจากคพ.และ PTTGC สำหรับรายได้ที่สูญเสียไปเนื่องจากการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ และปริมาณความต้องการอาหารทะเลจากพื้นที่ซึ่งลดลง ชาวบ้านยังกังวลกับผลกระทบต่อสุขภาพในระยะยาวของตนเองและลูกหลาน นอกจากนี้ กรีนพีซ ประเทศไทย ได้ตัดสินใจรณรงค์ทางการเมืองเพื่อเรียกร้องให้ฝ่ายต่าง ๆ กดดันให้มีการสั่งปิดการขุดเจาะน้ำมันนอกชายฝั่งของ PTTGC ในบริเวณใกล้เคียง

ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว ชาวประมง และชาวบ้านในเกาะเสม็ดร่วมกับเจ้าหน้าที่กรีนพีซ ประเทศไทย ต้องการขอพบตัวแทนของ PTTGC คพ. และองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหานี้ คู่กรณีทุกฝ่ายได้เห็นชอบต่อการนัดไกล่เกลี่ยเพื่อคลี่คลายข้อพิพาท

คู่กรณีทั้งหก (6) ได้แก่:

- (1) องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด
- (2) กรมควบคุมมลพิษ
- (3) กรีนพีซ ประเทศไทย
- (4) ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและชาวประมงในเกาะเสม็ด
- (5) กลุ่มราษฎรเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมเกาะเสม็ด และ
- (6) PTTGC/ปตท.